

ПРЕГЛЕД ГЕОГРАФСKE ЛИТЕРАТУРЕ

ГЛАСНИК ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА

Гласник Географског Друштва, свеска 10, Београд 1924. С. IV + 157, са картама, профилима, скицама и фотографијама.

Јован Цвијић: *Морфолошки типови кречњачких шперена*. Прештампано из С. R. de l'Academie des Sciences de Paris. — **Фран Тућан:** *Terra rossa i boksit u jugo-slovenskom kršcu*. Аутор указује да је terra rossa резидијум који заостаје при спадању кречњака, а боксит стара црвеница. — **Сима Милојевић:** *Лесковачка Кошлина са околином*. Студија једног од најбољих Цвијићевих ученика о сукцесивном дејству тектонских покрета, језерске абразије и речне ерозије на моделирање рељефа Лесковачке Котлине. Ова котлина у долини Мораве, дуга 50 и широка 45 км., отворена је на С. према Нишкој Котлини, и оивичена са свих страна високим планинама од кристалистких шкриљаца, који су јако набрани пре перма. Она је, као и котлина Пољанице и Заплања, тектонска потолина спуштена у олигомиоцену у грделичкој површи од 950—1200 метара, која је нагнута од ИЈИ према СЗС., од Суве Планине преко Петрове Горе и Голака према Копаонику. У плиоцену котлина је била испуњена језером, које је било у вези са језером нишко-алексиначког басена, заливом Панонског Језера, и језером Врањске Котлине, заливом Егејског Језера. После нивоа од 850 м. језеро се повлачило у етапама, оставивши као трагове појединих стадијума сплашњавања шест језерских тераса: 810—840, 690—725, 580—635, 500—540, 410—430 и 320—360 метара. После предпоследњег стадијума прекинута је лакустријска веза између Лесковачке и Врањске Котлине, док су Лесковачко и Нишко Језеро чинили целину све до коначног повлачења. Притоке језера, Вла-

сина, Ветерница и Јабланица прилагођавале су своје долине сукцесивном спуштању ерозионог базиса. Утврђено је шест флувијатилних тераса: 150—190, 110—153, 80—120, 42—63, 8—24 и 1—4 мет, од којих се две највише јављају у деловима долина изван котлине. За рипањске фазе Панонско Језеро је било доњи ерозиони базис ових река. — **Владимир Скарић:** *Одакле су Жумберачки Ускоци?* Указује према очуваним латинским речима у језику жумберачких унијата, извесним детаљима женских фризура, именима места, породичним именима и презименима да су ускоци, који су населили Жумберак од 1530—1538. пореклом из Херцеговине, Боке Которске, Црне Горе и Брда. — **Петар С. Јовановић:** *Геоморфологија Сокобањске Кошљине*. Првокласна студија о језерској абразији и флувијалној и карсној ерозији у Сокобањској Котлини, која је спуштена између Ртња и Озрена. На основу најновијих картографских радова, прецизирани су резултати ранијих Цвијићевих проучавања. Аутор је утврдио пет абразионих површи: 830, 720, 600, 520 и 420 м., које одговарају фазама мировања, којима су предходила сукцесивна спуштања језера. Највиша површ одговара мачкатској фази Панонског Језера, када је оно заузимало целу северну и источну Србију; друга, пак, одговара лоретској фази. После фазе која одговара трећој површи, прекинута је веза између сокобањског и алексиначко-моравског басена на З., и књезевачко-тимочког на И. Фаза од 520 м. обележава почетак повлачења језера у западни део котлине, а фаза од 420 коначно повлачење језера. Изнад ових површи, аутор је утврдио још једну вишу површ од 950—1100 м., која одговара површи од 1000—1200, коју је П. Јанковић утврдио

у сливу Нишаве. На њој нема неогених седимената, али је она могла бити измоделирана само абразијом. Овај лакустријски рељеф је делимично уништен ерозијом река, које су своје токове прилагођавале померању обала при повлачењу језера; тако је Паклеш из правца И-З, од терасе 720 м, скренуо у правац С-Ј, оставивши јасно изражене терасе у неогеним седиментима од 65, 35, 15 и 5 м. релативне висине изнад површи од 600 м. У Бованској Клисури, преко које је котлина комуницирала са моравским басеном, показује се такође промена правца: отока језера узводно од Бовна, она представља низводно од овог места долину која је измоделирана регресивном ерозијом. Аутор, поред тога, допуњује извесним детаљима раније испивање карста ове области. — *Научни јубилеј Јована Цвијића: Јуржи Данеш: О научној раду Јована Цвијића.* Износи проблеме којима се Цвијић бавио у току своје научне каријере; — *Сима Милојевић: Прослава јубилеја на универзитету у Београду.* — *Први Конгрес Словенских Географа и Етнографа у Прагу: П. Вујевић: Рад и значај конгреса.* Износи рад делегата из Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, и главне резолуције примљене на пленарној седници; — *П. С. Јовановић: Екскурзија у области Чешке Шуме и Шумаве;* — *Б. Ж. Милојевић: Екскурзија по северо-западној Чешкој.* — *Владимир Ласкарев: Дело Г. И. Танфиљева о рељефу Европске Русије и Кавказа.* — *Боривоје Ж. Милојевић: Обала око Сјариграда и Селина под Велебишом.* Објашњава симултаним процесима спуштања и издизања, пре и после дилувијума, потапање једног дела обале и формирање трију кречњачких тераса, од 48, 103 и 151 м., на падини Велебита. — *Рисша Николић: Меглен, антропогеографске белешке.* Писац, чија је смрт велики губитак за српску географску школу, био је директор Етнографског Музеја у Скопљу. Као поручник у Шумадијској Дивизији бележио је запажања на фронту, који је заузимала његова дивизија. Границе Меглена, како их он обележава, не подударају се са границама које је дао Б. Ж. Милојевић у својој тези. Меглен је богата област испод Ниче и Кожуфа, у којој се култивира паприка, пиринач и памук. Сеје се и кукуруз и гаји свилена буба. У многим селима развијени су специјални занати, као кујунџилук око Лерина. Становништво поред Словена, који су у већини, чине још Турци, Анадољци и Јуруци. — *Др. Рисшо Јеремић: Дрињаци Кириџије.* Област око Фоче, у горњем току Дрине, на раскрсници путева који воде у Подунавље и Повардарје, била је етапна област миграција из Црне Горе и Херцеговине, и важан трговински центар, у коме су планин-

штаци из Пиве и Дробњака продавали своје сточарске производе и куповали израђевине фочанских занатлија. Последњи су извозили своје израђевине надалеко, преко кириџија на левој обали Дрине, који су носили вуну и коже у Дубровник, ножеве у Србију, сирове коже у Сарајево, а доносили тканине, вино, уље, жито и памук. Они су ишли у караванима од 20—30 коња, под управом „крамара“, старешине и поверљивог човека. Каравани су до Дубровника коначили на седам конака. Аустројска окупација је уништила ову врсту транспорта, која је данас остала само у успомени. — *Драгиша Лайчевић: Ужичка Пожега.* За време Римљана и у Средњем Веку важно место, Пожега је за време Турака била обично село, и од тада се споро подизала: 38 кућа са 90 становника 1844., 109 пореских глава 1870. Од 1832. године кнез Милош је покушавао да у њој насели Ужичане, али се ови нису задржали, пошто се варош није могла развити, због конкуренције самог Ужица. Индустрија и трговина почеле су се у њој развијати тек после 1880 године. — *Радоје Ускоковић: Бјела Црква.* Опис и историја једне мале цркве, која је остала религијски центар за села испод Јавора, Чемернице и Мучња. — За тим долазе анализа и преглед географских дела и чланака од Цвијића, Јовановића, Драгића, Милојевића, Радовановића, Шобајића, Синдика, Шатењоа и Ускоковића. (*Bibliographie Géographique*, 1926, бр. 1634. Превео С. М. Милојевић)

Yves Chataigneau.

Гласник Географског Друштва, св. 11., Београд 1925. С. IV + 205, са скицама, 20 табли фотографија и једном картом 1:200.000 ван текста.

Victor Apfelbeck: Zur Charakteristik der Höhlenfauna des Königreiches der Serben, Kroaten und Slovenen. Указује на изванредно богатство Босне и Херцеговине нарочито у пећинској фауни: само *Silphides*-а 22 рода и 81 врста. Издваја у динарским земљама четири зоне: зона *Lepidotirius*-а, на СЗ од Кочевја; зона *Paragropus*-а у хрватском Карсту; зона *Antroherropus*-а у средњој Далмацији и Херцеговини. Телеоморфна фауна, које нема више на површини, потиче из једне старије глацијалне периоде, чија је фауна иначе ишчезла, док су се пак, одржале само неке врсте, као сведоци глацијалне епохе, нарочито колеоптери и лепидоптери. Фауна је за време једне интерглацијалне епохе, мигрирала према Северу: неке од ових јединки одржале су се у ограниченим деловима Алпа. — *Јован Цвијић: Карст и човек.* Излаже мајсторски утицаје карсне средине на човека и његов начин живота у динарским

земљама. Сиромаштво у зиратној земљи, оштра клима и оскудица воде јако отежавају живот. На Мосору дно једне вртаче од 1000 кв. м. издељено је на 18 деоница; човек и жена непрекидно мрају радити на одржавању зиратне земље. Воде на површини има обично врло мало, али она плави поља, кашто од октобра до јуна, и уништи културе и жетву. Поље Равно, чија се река потпуно мрзне, остане зими често без пијаће воде. Међутим врела у подножју планина су врло снажна и за њих су везана насеља. Овакве прилике природне средине утицале су, да се формира снажан, умерен, еластичан и здрав сој. Нису ретке породице са 15 до 20 деце. Међутим, земља не може да исхрани више од 20 становника на 1 кв. км. Услед тога настају велика миграциона кретања. Прилике би се могле побољшати методским пошумљавањем, какво је извршено у околини Трста. — *Јован Цвијић: Историјски преглед о исцрпљивању карста.* Ово је уводно поглавље једне монографије о карсту, која ће се штампати на француском језику, са методски сређеном библиографијом главних дела, која су до сад изашла. Излаже главне моменте у еволуцији проучавања карста: проучавање пећина, појединачне монографије о карсним појавима, теорија Груберова, Шмидлова и Мојсисовића о постанку вртача, до појаве дела Karst-ähnlicher у коме је изведена класификација карсних облика и доказана улога ерозије, којој Мартел још увек придаје главни значај; трећа фаза у испитивању карста настаје са проучавањима о карсној ерозији и подземној циркулацији воде, која су нарочито вршили белгијска школа и А. Грунд; четврта фаза, пак, настаје са изношењем теорије о карсном ерозионном циклусу, којом су се бавили Пенк, Девис и нарочито Цвијић. Најзад се развила читава дисциплина, Спелологија, која се бави подземним рељефом, хидрографијом, фауном и флором пећина. — *Миленко С. Филиповић: Високо.* Интересантна и методска географска студија о једној босанској вароши од једног младог етнографа. Високо је било насељено још у преисторијском времену, а доцније је било римско насеље. У дубровачким изворима варош се помиње као центар целокупне босанске трговине од 1348. до 1430. г. Од 14. века, Високо је католички центар, а од почетка 14. века, он је, за владе Остоје и Твртка II, и политички центар. То је и остао, више-мање, све до доласка Турака. Они почетком 16. века премештају политичко средиште у Сарајево. Варош је готово исламизирана 1697. г. принц Евгеније Савојски одвео је на С. велики део католичког становништва. До 1878. г. у чаршији су живели муслимани а хришћани у махалама. Данас је становништво измешано и бави се трго-

гином и прерадом коже. Високо има 4064 становника од којих 2853 муслимана, 629 православних, 415 католика и 136 Јевреја. Муслимана има 60%, Православни су великим делом досељеници и то 33% непознатог порекла, док су 35,5% из Динарског Карста. Етапе и промече у трговачкој улози Високог нису, изгледа, потпуно изложене: нарочито његова улога као локалног тржишта између котлине и планине, затим његова улога у вези са трговачким путевима Средњег Века, и најзад опадање ове улоге у вези са подизањем Сарајева и променом комуникационе осе коју је изазвала аустријска окупација. — *Др. Рисио Јеремић: Хас Хоца,* стари попис људи и земаља. Анализира један турски катастарски документ из 15. века, који се односи на фочански срез у Босни а сачуван је у Дубровачком Архиву. У њему се помињу 102 презимена људи између којих је била издељена земља ради обделавања. Они чија се презимена могу довести у везу са именима данашњих села били су ситна локална властела; они пак, чија презимена не упућују на имена насеља били су сељаци без имања, и сточари, којр су Турци населили у долини Хотине. Фочански срез има данас 26000 муслимана и 14000 православних. Ипак има мало топографских имена са исламским кореном: знак исламизирања. Муслимани су сконцентрисани у долини, док православни, највећим делом динарски досељеници од пре 250 година, живе већином у брдима. — *П. С. Јовановић: Жеденска Пећина „Дона Лука“.* Детаљан опис једне суве пећине, кроз коју је раније протицао велики ток. Еродирањем непропустљивих неогених слојева на источној падини Жедена, оголићен је кречњак у коме вода понире; услед тога су стари пећински канали остали изван функције. — *Id.: Врело у селу Рашче.* Проучавање врела у селу Рашче, које избија на месту где Вардар излази из клисуре Цервена и скреће према Скопској Котлини на И. На овом месту избија подземна вода из кречњачких слојева, на њиховом контакту са непропустљивим кристалистим шкриљцима. Аутор износи вероватну хипотезу, да вода Вардара понире на З. од Жедена, и да је врело у селу Рашче једно од њених врела. Препоручује да се ово врело искористи за опскрбу Скопља пијаћом водом. — *Андрија Лубурић: Прилог за исцрпљивање Машаруга.* По народној традицији Машаруге су старо динарско становништво. Кокотовићи и Мишковићи, којих има 7 кућа у Бањанима, сматрају се за њихове потомке. Њихове телесне особине: здепасто тело, жута коса, бакарна боја лица и дебеле усне одговарају телесним особинама, какве се помињу у народним песмама о нападу сењских ускока на Машаруге 1605. године. — *Марко Маргешкић:*

Нове јаме и пећине средње Далмације. Издваја три фазе у формирању јама, за које узима да су постале субаерском ерозијом: понори на дну плављених карсних поља, младе јаме у сувим партијама поља и подножју планина, и сенилне јаме у вишим партијама, које указују на ранији ниво поља. — *Боривоје Ж. Милојевић: О привреди и насељима у долинама Цешине и Крке.* Истиче значај флиша или плиоценских седимената за распоред култура и насеља у долини Цетине. Они су везани за зиратну земљу, која се налази на падинама; због тога се подижу вештачке терасе, на којима су културе нове лозе, смокве и маслине. Од извесног времена, винову лозу су замениле цералије, али се она поново подиже на американској подлози. Насеља су везана за област лапора. На кречњачким карсним површима расте ђбуње и трава, и због тога су ове површине област сточарства. Куће су поређане ободом депресија на чијем је дну нагомилана црвеница. У долини Крке културе и насеља су везани за области лапоровитих шкриљаца и лапора; на кречњачким површима, поља, као што је Книнско, представљају зелене оазе окружене голим површинама. — *Јосип Полак: Исцртавање пећина у хрватском Кршу.* Анализа трију дела о резултатима проучавања Спелеолошке Секције Геолошког Института у Загребу од 1912. године, која је аутор публиковао. У њима се говори о пећинама у околини Локава и Карловца (I), Плитвичких Језера, Дрежника и Раковице (II), и хрватског Приморја од Ријеке до Сења (III). — По том долази преглед географске литературе од Јовановића, Вујевића, Милојевића, Ердељановића, Цветића, Шобајића, Шатења и Дробњаковића.

(*Bibliographie Géographique*, 1925 г., број 1560 превео С. М. Милојевић.)

Yves Chataigneau

Гласник Географског Друштва, свесна 12, Београд 1926, с. IV + 239, са картама, скицама, профилима и фотографијама.

Јован Цвијић: Циркулација воде и ерозија у карсту. Српски превод француског текста, који је био намењен публикацији једног дела о морфологији кречњачких терена. Разматра детаљно карсне процесе у долинама. Указује да је снижавање површина и деструкција рељефа у карсту последица комбинованог дејства површинске, претежно хемијске ерозије, која се врши врло лагано, нормалне подземне ерозије која проширује пукотине, и подземне ерозије која се врши под утицајем хидростатичког притиска, услед кога се вода креће асцендентно, издваја кречњак у блокове и обурвава пећински таван. Подземна хемијска ерозија припрема пут механичкој ерозији. Она ствара

бочне пећинске канале око сифона и проширује пукотине у сифонској пречази, и тако ставља сифоне изван функције. Услед њеног дејства настаје дисперзија подземних река у млазеве (који се инфилтрују у пукотине), као и пиратерија од стране река које располажу већом количином воде, или им је корито у најнижим, непропустљивим стенама. Развоја површинских река не одговарају развојима подземних токова. — *Др. Војислав Радвановић: Терасе изнад ушћа Тополке у Вардар.* Клисуре Тополке, десне притоке Вардара, код Велеса, усекала се око 100 м. на дну старе долине, која просеца пречагу од палеозојских шкриљаца, кварцита, мермера и серпентина, између брда Вршника и Голића. Изнад ње се јавља серија од пет језерских тераса: а) 485—515 м., на 35 м. испод Голића, без седимената, широка местимице 1,5 км., траг фазе за време које је Голић био острво а језеро Средњег Повардарја почело да се изолује; б) 460—470 м., широка 200 м., развијена на ЈЗ од Голића; в) 393—425 м. развијена око Голића и изнад Бабуне, широка око 600—700 м. између Оризара и Велеса, модифицирана флувијалном и карсном ерозијом. За време овог стадијума почело се изоловати језеро Скопске Котлине; трагови исте фазе налазе се 25 м. ниже, на Ј. од Демир Капије; г) 350—370 м., широка 1 км., одговара језероузинама које су везивале језера велешке, тополско-бабунске, тиквешке и овчеполске језерске котлине; д) 290—320 м., развијена око цркве Св. Спаса у Велесу и у котлинама Тополке и Бабуне, које су се почеле изоловати после овог стадијума. Постлакустријски рељеф представљен је речним терасама епигенетске долине данашње Тополке: од 80—100 м., у шкриљцима и кварцитима у нивоу старе долине; од 60 м. релативне висине, испод зидина старог Велеса; од 40. м. измоделирана у белим кристалистим кречњацима, испод цркве Св. Недеље. Ова тераса је избушена циновским лонцима од 1,5 м. у пречнику и 1,30 м. дубине, који су издубени брзацима и водопадима Тополке, чије усецање није ишло у корак са врло брзим регресивним усецањем Вардара; на дужини од 2,5 км. пад Тополке износи 40 метара. На ниже има још две серије тераса од 15—20 и 5—6 м. Проучавања Ласкарева, Космата и аутора нису изменила закључке Ј. Цвијића о старости овог рељефа: лакустријске терасе су плиоценске, а клисуре плеистоценске старости. — *Др. Боривоје М. Дробњаковић; Крагујевац.* Студија о положају, потанку, развјету и улози Крагујевца. Суседно село Петровац је старије насеље, а саму варош основали су Турци у 17. веку као административни центар. После 1718. Аустријанци су је утврдили, али су је Турци опет заузели 1739.; 1819. она је

већ главни град. Равница на левој обали Лепенице, на раскрсници комуникација, била је погодна за развитак градског насеља (110 кућа 1733. г., 193 к. 1818., 283 к. 1822. г. 1401 к. са 6300 становника 1866. г. и 2482 к. са 15.600 ст. 1921. г.). Кнез Милош је Крагујевцу дао значај вароши доводећи у њега, у прво време, чиновништво, и преневши државну администрацију, а по том, довођењем занатлија (336 занатлија 1836. г.) чији се број повећао нарочито подизањем тополивнице, 1857. г. Са абдикацијом кнеза Милоша варош је изгубила чиновништво, а и свој дотадашњи значај, али је остала интелектуални центар, који је у ово време имао позоришне представе и певачко друштво. Она је врло рано била политички центар оријентисан у новим идејама: српски радикализам и социјализам јавили су се у Крагујевцу. До првих година 19. века становништво су сачињавали досељеници из динарских крајева, Косова и Метохије, а после 1860. и досељеници из Црне Горе, Санџака, македонски Цинцари и Јевреји, који данас имају своју општину. Да додам, да ће подизање оружних фабрика последњих година још више изменити физиономију вароши и становништва Крагујевца. — *Боривоје Ж. Милојевић: Остърво Муршер*. Ово далматинско острво састављено је из три доломитске и четири зоне рудистичких кречњака, који су на брани у олиго-миоцену, а у миоцену и плиоцсну били изложени интензивној денудацији. Оголићени доломити чине данас депресије. На СИ се протеже зона леса. Клима је блага; за снег се једва зна, а бура је слаба. Вегетација је на рудистичким кречњацима представљена цбуњем, док је на доломитима развијена медитеранска терасаста култура, а на лесу културе винограда и пшенице. Маслине и винова лоза су главни привредни извори. Вино и уље се извозе. Многе куће имају магацине на мору где се врши утовар робе за Шибеник. Острво не може да исхрани све становништво, те се ово исељава у Америку. — *Милица Стојановић: Приједор*. Варош Приједор су вероватно засновале муслиманске породице које су се доселиле из Лике. Варош су у прво време чинили: „Турски Град“ на речном острву између Сане и њеног меандра Берека, и „Српска Варош“ на десној обали Сане. После пожара од 1881. нестало је овог дуализма, и данас су у старој вароши настањени и кирицији и земљорадници, а у новој и занатлије и трговци. Становништво је делом дошло из околних села, изузимајући православно, које је у извесном броју досељено из Херцеговине почетком 18. века. Католици су се почели насељавати тек после 1878. године. Становништво се раније у великом броју бавило трговином, разносећи робу лађама чак до Црног Мора, или

торбарењем по селима. Подизање железнице, експлоатација дрвета и гвоздених руда у околини утичу много на привредни развитак ове варошице — *Др. Сима М. Милојевић: Пећина Голубача код села Жегара (Далмација)*. Опис једне пећине у доњо-олигоценском кречњачком конгломерату. Отвор пећине је на 200 м. изнад мора, а око 150 м. изнад Зрмање; он је везан за дијаклазу. Пећински канал је слабо разгранат и постао је проширивањем цукотина дејством упијене воде. Под му је избушен подземним вртачама; удубљивањем вртача спушта се дно пећинског канала. — *Ђорђе Киселиновић: Ресен*. Варошица Ресен лежи у равници на путу Охрид-Битољ, и броји 4000 становника (900 кућа према 700, 1865. г.), од којих 2400 православних и 1600 муслимана. То је варош са мешовитом градско-земљорадничком привредом. У 17. веку Ресен је био село. Становништво се увећало досељеницима из Меглена и Арбаније и Цинцарима. — *Др. Ристио Јеремић: Букин, једно шокачко насеље у бачком Подунављу*. Букин је шокачко насеље тј. насеље католичких Србо-Хрвата у западној Војводини, у најужнијем делу Подунавља, у паланачком срезу. У 17. веку становништво је било искључиво словенско. 1749. г. на позив Марије Терезије, насељавају се швапски и рајнски Немци, а доцније и Срби. Немци су асимилирали један део Шокаца. Од 1867. њихову акцију је ослабила мађарска администрација, која је већ 1910. г. пописала 19% букинског становништва као Мађаре по језику — *Др. Сима Тројановић: Тур и зубар*. Топонимија, традиција и фосилни налази указују на раније велико распрострањење тура и зубра у Југославији. Први, претци великог сивог говчета Панонског Басена, живели су у Србији још у 18 веку. — *Др. Милан Шулцај: О важности скадарског кашасира из године 1416*. Дело из библиотеке Св. Марка у Венецији, на италијанском језику, једино своје врсте на Балканском Полуострву, очувано из Средњег Века. То је нека врста описа села скадарског округа, који се простирао до Вељег Поља и подгорице; садржи добре податке о историји арбанских племена и насеља. — *П. С. Јовановић: Наш Војно-Географски Институт и његов рад*. Износи значајан рад који је предузео генерал Бошковић, за израду једне модерне карте своје земље, пошто је извршио деликатан посао триангулације и нивелмана. — *Рад. Ускоковић: Белешке о становништву Водена, Његуша и околине*. Ова област је одржала од данас свој чисто словенски карактер. Воден, где се слави Св. Јован, давао је официре српској војсци и исељеника у Србију. У Његушу, чија је околнина чисто словенска, трговина је у рукама Грга, а има и један турски крај.

На околним планинама живе номадски Аромунци — *П. Шобајић: Леднички шрагови у Никшићској Жупи*. Никшићска Жупа је котлина на И. од Никшића, дуга 10 и широка 3—4 км., на висини од 800 м.; спуштена је у површи од 1500 м. са које се дижу врхови од 2000 м. (Лебршник, Маганик и др.) Изузимајући највише врхове, планина је била под ледником од 200 м. дебљине. Морене и флувиоглацијалне терасе спуштају се до дна Жупе. — *Анш. Лазић: Подземна хидрографска веза Требишнице и Дубровачке Ријеке*. Резултат експеримента са флуоресценцијом, којим је утврђена веза подземног тока Требишнице са врелом Дубровачке Ријеке. — *Синиша Спанковић: О хидрографским особинама Охридског, Преспанског и Скадарског Језера*. Док је Охридско Језеро олиготрофног, Скадарско је еутрофног типа, а Преспанско показује прелазне карактере између једног и другог типа. — *Id.: О шерцијерним реликцима у фауни шприклада Скадарског Језера*. Слатководна фауна у западном делу Балканског Полуострва богата је резидијалним врстама, као и пећине Динарског Карста. Нарочито су трикладе преживеле глацијалну епоху, због свога еуритермичког организма. Аутор је у Скадарском Језеру утврдио *Albiplanaria macedonica*, која је карактеристична за слив Егејског Мора, и која је морала емигрирати Дримом према Јадранском Мору, у епоси када је Бели Дрим био отока метохијског басена Егејског Језера. Утврдио је такође *Neodendrocoelum adenodactylosum* која је дошла из Охридског Језера. — Затим долази преглед и анализа географске литературе од Јовановића, Синдика, Цветића, Шатења, Данеша, Филиповића, Рипке, Радовановића, Шобајића, Милојевића, Ердељановића и Ђоровића; библиографија Балканског Полуострва за 1917. г.; белешке од Радовановића, Шобајића и Синдика, и списак чланова Географског Друштва, као и публикација које се добијају у замену.

(*Bibliographie Géographique*, 1926., бр. 1634. Превео С. М. Милојевић).

Yves Chataigneau

Гласник Географског Друштва, свеска 13, 1927. Београд. С. IV+274, са картама, профилима, скицама, фотографијама и т. д. у слогу и ван слога. Оснивач Јован Цвијић, уредник Боривоје Ж. Милојевић.

(1) Овај часопис, који је основао покојни географ Јован Цвијић, одликује се из године у годину све богатијим садржајем. И ова „свеска“, која има 274 стране кварта, садржи знатан број врло разноврсних чланака о географији Србије. Истина, они су сви писани српски, али сваки има кратак преглед садржине на немачком или француском. Вредне су

пажње неколике расправе о морфологији и хидрографији српског карста, као и студије о далматинској приморској зони. Уз ове чланке иде више карата и фотографија.

Др. Фриц Нусбаум, проф. Географије на Универзитету у Берну („*Der Schweizer Geograph*“ Bern, 1929, Nr. 1, с. 15.)

(2) Тринаеста свеска овог часописа, која је недавно изишла у издању Географског Друштва у Београду, даје добру слику о садашњем стању географске науке у Југославији. Часопис је основао и досада уређивао Јован Цвијић, велики географ, који се не може заборавити; због тога је природно што је ова свеска у знаку жалости због смрти највећег географа Балканског Полуострва. Ради успомене на Цвијића објављује уредник *Б. Ж. Милојевић*, поред својих уводних речи, некрологе, које су покојнику посветили *Е. де Маршон*, *Л. Галоа*, *А. Пенк*, *Ф. Махачек*, *Р. Алмађа*, као и *Geographical Review* и *Wiadomości Geograficzne*. Чешки географ *Ј. Данеш*, који на жалост није више међу живима, изразио је своје поштовање Цвијићу објављујући свој познати рад о овом великом географу приликом шездесетогодишњице његова рођења. Географско Друштво је на овој пажњи захвалило тиме, што је издало превод Данешевог рада.

У овој свесци *Гласника* обрађују се поглавито геоморфолошки проблеми, али ипак и друге гране Географије нису занемарене. Од *Ј. Цвијића* објављује се први пут на српском значајан чланак о шкрапама; он лепо карактерише Цвијићеву способност да се сажето изрази, и Цвијићеву вештину да обухвати дугогодишња посматрања. Геоморфолошке садржине је обимна расправа *А. Лазића* о понорима и еставелама у Попову Пољу, као и извештај *С. М. Милојевића* о пећинама исте области. У овим чланцима, који су важни за мелиорацију Попова Поља, налазе се многобројне карте и добре слике. *П. С. Јовановић* испитује рељеф Пореча с обзиром на језерску абразију и речну ерозију, и долази до интересантних закључака који су од значаја за развитак земљишта у Јужној Србији.

П. Вујевић даје значајан прилог климатологији Балканског Полуострва својом студијом о клими Хвара; основу за ову студију чине шездесетогодишња, скоро непрекидна проматрања. Вујевић говори сада о температури, влази и наоблачености, у свима варијацијама, док ће о осталим климатским елементима Хвара прављати у идућој свесци *Гласника*. *М. Лушовац* даје у студији о Беранама занимљив полеогеографски рад, и у њему се обзире како на положај, тако и на постанак и развитак, тип, привреду и саобраћај ове планинске варошице. Исто-

ријско-географске садржине јесте исцрпан извештај *И. Синдика* о једној Коронелијевој карти Боке Которске из 1688. год., првој, на којој су разгранати заливи Боке представљени у приближно тачном обиму. Од општег значаја је и обимни чланак *В. Старића* о географској номенклатури Босне и Херцеговине; ова се делимиче своди на врло старо словенско порекло, а делимиче јој се корени морају тражити чак код Авара, Печењега и других народа из доба велике сеобе.

Као једина регионално-географска студија ове свеске *Гласника* заслужује расправа *Б. Ж. Милојевића* о острву Хвару нарочиту пажњу. Писац се труди да излагањем и физичко-географских и антропо-географских прилика дође до заокружене слике о Хвару; у томе је, у смислу модерне географије, и успео, иако би се местимиче желело више обавеште-

ња о узајамним утицајима између појединих географских елемената. Милојевићеве радови о Далмацији свакако нам дају право да се надамо, да ће Далмација ускоро бити приказана у једнојностраној географској монографији.

У мањим прилозима говори *И. Рубић* о имену острва Шолте, *Б. М. Дробњаковић* о варошицама у Космају, *Р. Ускоковић* о кирицилуку у Ивањичком Старом Влаху, *Сл. Борђевић* о спуштању нивоа Охридског Језера од 1924 до 1927, и *П. Вујевић* о инсолацији средњег и доњег дела јадранског приморја. Преглед литературе и белешке налазе се на крају ове свеске, богате садржином. Уређиван у духу свог оснивача *Гласник* ће извесно и даље задржати прво место у Географији балканских земаља.

Др. Валтер Бохинец („Prager Presse“ 24. VII. 1928.)

РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА НАШИХ ЗЕМАЉА

Dott. Gustavo Cumin: Il gruppo del Monte Nevoso (Venezia Giulia), appunti geografici. (Bollettino della R. Società Geografica Italiana, Serie VI, Vol IV, Num 1—2, gennaio — febbraio 1927, стр. 38—66).

Аутор чланка, о кому је реч, већ је испитивао Снежник и саопштио је резултате (в. реферат у *Гласнику Г. Д.* св. 13, стр. 238). У овом раду, после увода о геоморфолошким приликама, прелази на остала географска питања, климска, био-географска, антропогеографска.

Средња годишња температура креће се око 9° С у долини Тимава, а на висоравни између 5° и 8°. Разлика између најхладнијег и најтоплијег месеца већа је у долини Тимава (19,5°) и на северо-источним странама Снежника (18,9°) него ли на југо-источним (17,6°). Уопште долина Тимава и северо-источне стране имају више континентални климски карактер, него ли југо-источне стране, које су под утицајем Кварнерског Залива. За сваких 100 м. у јужном делу опада температура за 0,8°, и то и зими и лети, док на северној страни средње опадање износи 0,5°, у јануару 0,4°, а у јулу 0,5°. Према овому на врху Снежника износила би средња годишња температура +1°, у јануару —7° до —8°, а у јулу 10°.

Водени талози карактеристични су по својим пљусковима. У Гоманском забележено је највише воденог талоба 3143,2 мм, а на Снежнику 1567 мм. Октобар је најбогатији кишом. Снег пада редовно, и то први пут у новембру или децембру, а последњи у фебруару или почетком марта. Флора је разнолика и богата. Може се поделити у три зоне: 1) зона храста до 700—850 м; 2) зона субалпског дрвећа од 900—1050 м до 1500—1550 м, и 3) зона

планинска од 1500 или 1550 до врха. У овој је зони карактеристичан планински бор (*Pinus montana*). У нижим областима у циљу пошумљавања засађен је црни бор (*Pinus nigra*). Фауна је такође разноврсна. Вук, лисица и друга ситнија дивљач врло су чести.

Становници су Словенци, а има их у читавој области. Око Снежника на 6000. Густина износи највише 26 на km². Насеља су друмског типа. Трново и Бистрица показују тенденцију да се здруже у једно насеље. Кућа је обичног, карсног типа. Најпримитивнија је приземна, покривена сламом. Ни у економском погледу не разликује се ова област од других карсних области.

Аутор је вршио сам опажања, а користио се и литературом. Овим радом дао је леп прилог регионалној географији наших земаља под Италијом.

И. Синдик.

Gustavo Cumin: L'Istria Montana, studio geografico (L'Universo, Anno VIII, Num. 5 Maggio 1927, стр. 471—517. и Num. 7., Luglio 1927, стр. 693—727).

Аутор разумева под именом „Планинске Истре“ област око Чичарије. Област је дуга око 40 km, површина јој износи 592,70 km², а има 26,465 становника. На Западу почиње са површи Сервола, па се у правцу Југо-истока простире до Ријечког Залива. Област није морфолошки хомогена. Карактеристична је по својим површима које се таласасто спуштају ка Северо-истоку и Југо-западу. Кречњачки терен, који чини целу област, порекла је кретацејског, еоценског и доњо-олигоценског.